

Pladevall i Serés o la força de la terra

Carles Montpart Tura

Quan acaba l'any és habitual que els mitjans de comunicació facin les seves llistes dels llibres que han tingut més èxit, tant de crítica com de públic, al llarg dels darrers dotze mesos. Aquest 2020 que tot just ha finalitzat —i que el recordarem indefectiblement com l'any de la pandèmia i del confinament— ens ha ofert títols memorables i de ben segur que cadascú podria fer-ne la seva pròpia selecció. En l'article d'avui ens centrarem en les darreres novel·les de dos autors que seguim des de fa anys i que a hores d'ara presenten una obra novel·lística plenament consolidada: Antoni Pladevall i Francesc Serés. Dos escriptors que comparteixen un tret en comú: extreure la millor literatura del profund coneixement de la seva terra.

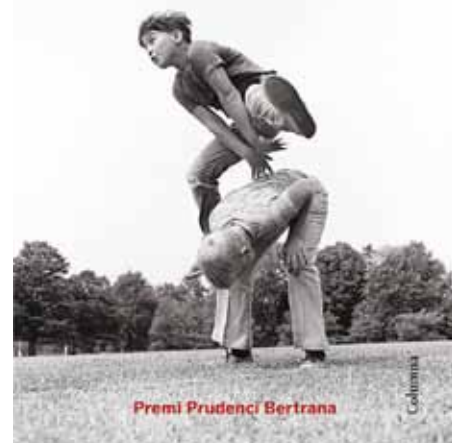
El món de pagès en primer pla

La trajectòria literària d'Antoni Pladevall (Taradell, 1961) va començar amb *La lliça bruta* (2001) i *Massey Ferguson 35* (2003), dues novel·les que quan van aparèixer potser van passar una mica desapercebudes per al gran públic pel fet d'haver estat publicades a l'editorial Galerada, un modest segell del Maresme que ja existia abans que es produís l'esclat mediàtic de les petites empreses editorials. En totes dues obres, Pladevall ens hi presentava conflictes tràgics viscuts per personatges sovint enfrontats a situacions límit i emmarcats en el paisatge rural que tan bé coneix. Les novel·les van sorprendre en el seu moment per la cruesa d'algunes escenes, fins i tot per la brutalitat del comportament d'algun dels seus protagonistes, però també per la contundència expressiva, la minuciositat en la descripció i la riquesa lèxica de la llengua que s'hi utilitzava.

Posteriorment, ja a l'editorial Columna i amb més ressò als mitjans de comunicació, va començar el reconeixement públic de l'autor amb les novel·les *Terres de lloguer* (2006, Premi Ciutat de

ANTONI PLADEVALL

El dia que vaig fer
vuit anys

Tarragona de novel·la Pin i Soler 2005) i *La negra* (2009, Premi Carlemany 2008). Totes dues, fidels a l'estil encetat amb les primeres obres però amb un grau més alt de maduresa argumental, plantejaven com a tema de fons les grans transformacions econòmiques i socials que ha experimentat la pagesia catalana en les darreres dècades. En el primer títol, per exemple, l'eix central de la trama eren els masovers que han de deixar per força unes terres que han treballat al llarg de diverses generacions i que acabaran convertides en un camp de golf.

Finalment, i fent un parèntesi en la seva obra pròpiament novel·lística, Antoni Pladevall ens va oferir *El dia que vaig fer vuit anys* (Columna, Premi Prudenci Bertrana, 2014), un conjunt de trenta relats on l'autor osonenc ens presentava un intens retrat de la infantesa i la primera adolescència viscudes a pagès al mas de la plana de Vic on els seus pares eren masovers. Pladevall, amb la força expressiva a què ens té

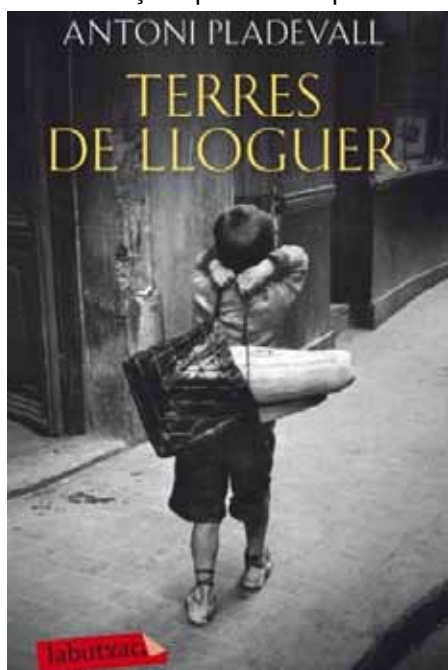
Antoni Pladevall

acostumats, i amb un poc freqüent —almenys en la literatura més actual— domini del vocabulari, va desgranant al llarg de tres-centes pàgines tota una sèrie de vivències infantils i familiars que dibuixen un món rural que, parafrasejant Josep Pla, podem dir que *ha passat avall* definitivament. El to elegíac, doncs, era un dels trets més remarcables tant d'aquesta obra com de les dues novel·les anteriors.

Una mirada diferent

La darrera novel·la d'Antoni Pladevall, publicada el passat estiu, és *La clau anglesa* (Univers, 2020), una obra en què el lector que conegui la seva producció anterior hi veurà l'abandó del to elegíac que acabem d'esmentar i un clar retorn a la duresa argumental dels seus primers títols. El mateix autor ho explicava així en una entrevista concedida a David Castillo: "*La clau anglesa* recupera el dramatisme més corprenedor de les primeres novel·les (*La lliça bruta* i *Massey Ferguson 35*) i, per tant, la mirada

crua i descarnada pròpia de la tragèdia clàssica". De totes formes, més endavant Pladevall matisa el següent. "[...] però diria que, a diferència d'aquestes primeres obres, l'agror queda rebaixada, amorosida, per una mirada irònica i esperpèntica, no exempta d'un

cert humor grotesc" (*El Punt Avui*, 2-11-2020).

Aquest és, al meu entendre, un dels grans encerts de l'última novel·la de Pladevall, perquè, en efecte, a part d'un argument ben travat i amb un fons especialment cru, d'un ús pletòric del llenguatge i d'una magnífica i elaborada construcció de la frase —elements als quals ja ens té acostumats— en aquesta ocasió descobrim a *La clau anglesa* un tractament dels personatges inèdit fins ara. La història de la Rosa de l'Albereda i del Tomàs de Bancells, dos dels principals protagonistes de la novel·la, així com la de tots els altres personatges de Cruallòps i els seus voltants, transcendeix el que podria ser un mer relat d'història rural i esdevé una metàfora de la conducta humana que en és presentada tant des de la seva dimensió més tràgica com des del seu vessant més grotesc.

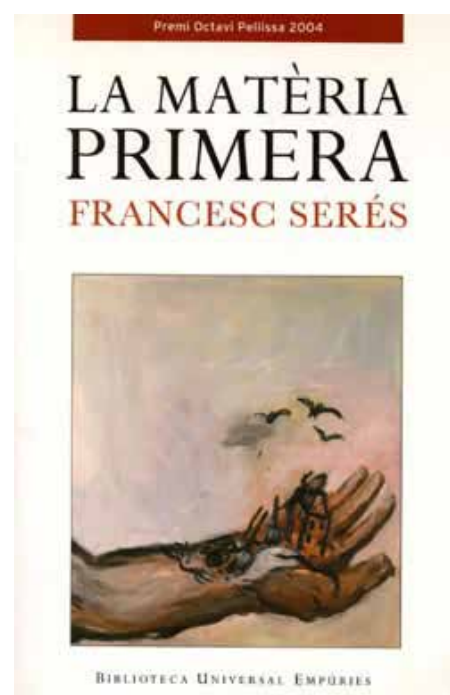
En aquest sentit, Antoni Pladevall, preguntat per David Castillo sobre

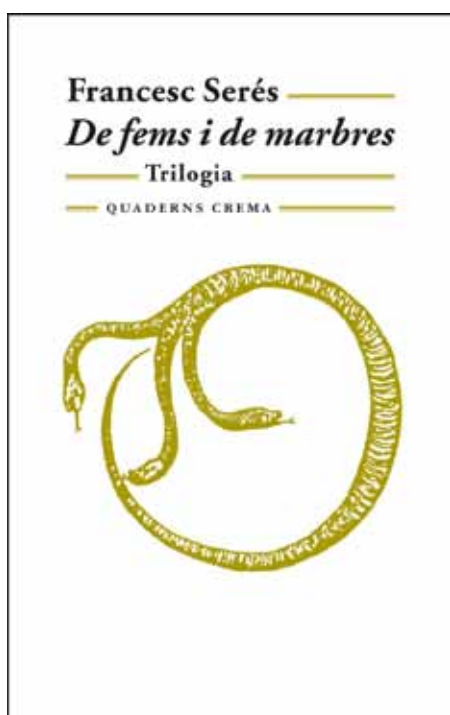
la pertinència d'anomenar "novel·la rural" una part de la literatura actual, manifestava el següent: "L'etiqueta "novel·la rural" em sembla molt simplificadora i injusta perquè en ple segle XXI estigmatitza i empetiteix, involuntàriament o no, la voluntat de creació d'un univers literari personal que, per bé que ambientat en un entorn rural, ambiciona tanmateix abordar les passions humanes més universals: la vida i la mort, l'amor i l'odi, el goig i el dolor, la felicitat i la tristesa, l'ambició, l'enveja i la venjança". En definitiva, doncs, i també segons el propi autor, *La clau anglesa* "funciona com una al·legoria dramàtica i esperpèntica alhora sobre la fragilitat humana. Som febles i vulnerables de mena, és a dir, feribles, i a vegades no podem o no sabem esquivar les mossegades que sovint ens clava la vida". Només podem afegir que per a nosaltres la lectura de *La clau anglesa* ha estat un autèntic festí literari.

Literatura que emana de la terra

Francesc Serés (Saidí, Baix Cinca, 1972) es va estrenar amb *Els ventres de la terra* (2000), *L'arbre sense tronc* (2001) i *Una llengua de plom* (2002), reunits posteriorment, després d'haver-hi efectuat una profunda revisió lingüística, en un sol volum amb el títol *De fems i de marbres* (Quaderns Crema, 2003). Es tractava d'unes obres que ja en el seu moment van sorprendre lectors i crítics per la potència expressiva del llenguatge que utilitzava un autor jove —vint-i-vuit anys en el moment de la publicació del primer títol— i que a més era totalment desconegut fins aleshores. Pel que fa al contingut, Serés, en un magistral exercici literari de memòria —personal i col·lectiva— ens evocava i reconstruïa, amb una minuciositat aclaparadora, però també amb una intencionalitat que prenia una dimensió mítica, un munt d'històries arrelades profundament

Francesc Serés

al territori que li és propi: una ruralia en profunda transformació. Un paisatge innominat, que pot recordar les construccions literàries de Faulkner —autor que Serés aprecia especialment— però que acabava remetent sempre a l'espai de frontera que representen les comarques de la Franja de Ponent. Un espai on l'extrema calor de l'estiu i el rigor de l'hivern, juntament amb l'omnipresència del cultiu de la fruita, acabava constituint un autèntic paradís perdut arrelat a la més tendra infantesa.

Un cop editada la trilogia esmentada, Francesc Serés va publicar *La força de la gravetat* (Quaderns Crema, 2006) un recull de disset contes que va obtenir el Premi Nacional de Literatura i el Premi de la Crítica Serra d'Or. Uns premis que avalaven per primer cop una trajectòria literària d'un escriptor que la crítica ja no dubtava a qualificar de molt important. Els contes, de temes molt variats i

ara situats a diversos indrets de la geografia catalana, ens tornaven a presentar un autor extremadament preocupat per la pulcritud en l'ús de la llengua i amb la intenció de presentar històries que anessin més enllà de la percepció aparent de la realitat. Tota una geografia humana poblada d'herois anònims convertits en literatura.

Més endavant, l'autor de Saidí reincidirà en l'ús del conte amb l'exercici de ficció literària *Contes Russos* (Quaderns Crema, 2009) —que es presentava en forma d'una antologia de cinc escriptors russos imaginaris— premi Ciutat de Barcelona i premi de la Crítica de l'Associació Espanyola de Crítics Literaris, i el recull *Mossegat la poma* (Quaderns Crema, 2012), un conjunt de trenta-set relats breus sobre l'alegria de l'amor i la tristesa del desamor, una autèntica crònica sentimental i una meravella de precisió i de subtileza literària. Entremig d'aquests reculls, Serés també es va estrenar com a autor

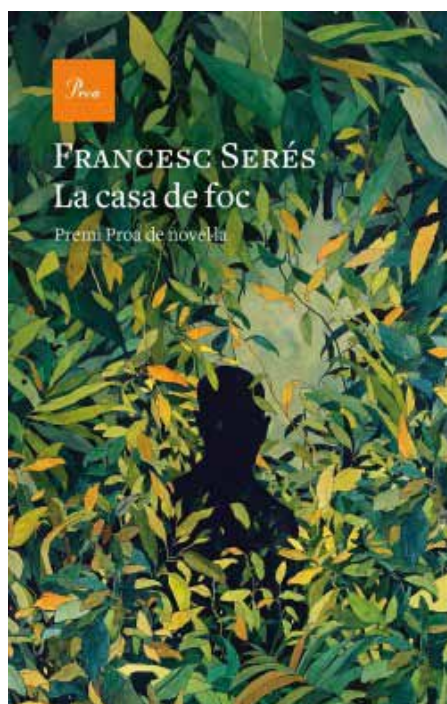
dramàtic amb la trilogia *Caure amunt. Muntaner, Lull, Roig* (Quaderns Crema, 2008).

Cronista de les realitats

A banda de les novel·les esmentades, dels reculls de contes i d'alguna incursió en el gènere teatral, Francesc Serés ha destacat també per la publicació de dues obres que s'allunyaven de la ficció pròpiament dita i s'endinsaven en el terreny de la crònica periodística de tipus literari. El primer exemple d'aquesta narrativa va ser *La matèria primera* (Empúries, 2007), que presentava un recull d'entrevistes, cròniques i relats que situaven el lector en un conjunt de "realitats" —sovint desconegudes— de la gent treballadora de la Catalunya del començament del mil·lenni. Els protagonistes eren gent corrent la vida dels quals constitueix la matèria primera del país i que l'autor de Saidí, des dels inicis de la

seva carrera literària, ha considerat un material de primer ordre per bastir la seva obra literària.

El darrer exemple en aquesta línia va ser la publicació de *La pell de la frontera* (Quaderns Crema, 2014). En aquest cas, a partir de la pròpia experiència —i de la memòria personal— i fruit d'un munt de visites i recorreguts pel Baix Cinca i el Segrià entre els anys 2003 i 2013, l'autor ens narrava l'arribada i la vida dels immigrants europeus i africans que van canviar la fesomia humana d'aquell territori. Històries de desarrelament i de misèria i d'intents de sobreviure en un entorn sovint hostil i sempre difícil. Històries que tenien valor perquè s'encarnaven en noms concrets: Hakeem, Fàtima, Majeed, Ibrahim, Andrei, Natalia i tants i tants d'altres. Una realitat que per a la resta de catalans que no vivien en aquelles comarques no va prendre cos fins que l'ocupació de la plaça de Catalunya per part de centenars d'immigrants es va convertir en portada de diaris i en titulars de telenotícies. Serés els entrevistava, parlava amb ells, els ajudava quan podia i els convertia en dignes protagonistes d'un llibre que feia la sensació que li havia costat molt d'escriure.

Històries de la vall del Ser

Una de les novetats literàries més celebrades dels darrers mesos de l'any ha estat sens dubte la publicació de *La casa de foc* (Proa, II Premi Proa de Novel·la 2020), el retorn a la novel·la per part de l'autor de Saidí. En aquesta ocasió Francesc Serés ens planteja la història d'un home que s'instal·la a Can Mau, una casa centenària del Sallent de Santa Pau, un petit nucli rural de la vall del Ser, a la Garrotxa, refugiant-se en certa manera d'un passat problemàtic i al qual el fet de donar classes particulars a la neta de Can Sol, la Mar, el posarà en contacte amb tot un seguit d'històries actuals i passades difícils d'entendre per a un nouvingut com ell. La novel·la treballa amb un fons de realitat autobiogràfica —Serés es va instal·lar en aquest lloc durant uns anys— que, com en

els gran autors, esdevé una excusa per a la construcció d'un magnífic univers literari.

El relat, que s'inicia amb l'enterrament d'un dels personatges principals, en Jordi de Can Sol, s'estén al llarg de gairebé sis-centes pàgines en què el narrador —que durant la història feia de mestre en una aula d'acollida d'Olot— rememora i posa per escrit la seva arribada al poble, la seva implicació en la vida dels veïns i, sobretot, les estretes relacions que va establint amb en Jordi —saurí i home de negocis tèrbol—, la seva filla Carmina i la Mar. La novel·la té molts ingredients que fan que la seva lectura sigui força addictiva: més enllà d'algun element tràgic del qual no en sabrem els detalls fins al final, la trama de relacions, de lligams i d'interessos entre tots els personatges crea una teranyina d'històries i d'incerteses que arrossegueu indefectiblement el lector a seguir llegint. La força dels abundants diàlegs, l'agilitat narrativa que presenta el text i l'encertat ús de la primera persona són també elements clau que faciliten una lectura que esdevé un autèntic plaer.

Pel que fa a la llargada del text, inusual en moltes de les novel·les actuals, i a l'actitud amb què l'autor s'ha plantejat l'escriptura i la seva recepció, Serés afirmava a Xavier Aliaga el següent: "Una de les coses que he intentat i crec que me n'he sortit és que el narrador i el lector vagin de la mà tota l'estona. El narrador no sap més coses de les que sap el lector. I quan vol saber-les algú li diu: no

corris tant. D'alguna manera, és una impugnació d'aquesta cosa presentista i instantània que tenim avui, m'ho han de donar tot i m'ho han de donar ja. És com un contradiscurs. M'ha costat sis anys escriure aquest llibre, vols que t'ho doni en un moment? Home, no. Això no es fa. He llegit moltes novel·les on hi havia pàgines que no sé per què hi eren. És igual! Tolstoi necessita un espai, deixa que l'ocupi. La vida és llarga, és complexa, la intentem simplificar perquè el lector no aguanta no sé quants paràgrafs. Però en acabant, tot seran tuits, política de tuits, literatura de frases curtes, llibres que no passen de 200 pàgines. No, una mica de complexitat, de llarg recorregut, d'espais complexos... (*El Temps*, 21-12-20).

La casa de foc combina magistralment, doncs, la necessitat d'explicar uns fets determinats — que, en última instància, ajudin el narrador a entendre on ha anat a parar i a entendre's ell mateix— amb la perplexitat que suposa la impossibilitat d'arribar a copsar del tot les raons últimes del que ens expliquen o del que vivim. El narrador ho expressa amb

aquestes paraules: "[...] perquè al Sallent hi ha tantes capes de veritat, d'intuïció, de conjectura i de mentides, que és impossible saber mai res del cert i la major part de les vegades tot el que es pot fer és descriure i ordenar els dubtes que apareixen i desapareixen sense que mai s'acabin de resoldre del tot" (p. 20). En opinió del crític Pere Antoni Pons, la principal virtut de *La casa de foc* és "la capacitat de Serés per fer conviure la força tel·lúrica de misteris que se'ns escapen amb assumptes tan actuals com l'especulació urbanística, el tràfic de drogues, les lluites i les corrupteles del poder, la crisi econòmica del 2018 i l'impacte (en doble direcció) de la nova emigració" (*Ara*, 5-12-2020).

Una de les altres idees de fons de l'autor és com ser capaç de donar forma literària —que és la seva manera de donar-li perdurabilitat— a unes històries concretes que s'arrelen en el passat d'un territori ancestral i que acaben confluint en un món actual però que, sobretot, cal que tinguin una projecció en el futur. Serés ho explicava així al crític Jordi Nopca: "El passat és una llosa, però també un motor. Un

dels punts importants d'aquesta novel·la és la supervivència de la zona i de la casa en concret, Can Sol. En un món en el qual tot és fugisser i peremptori, tenir cases que han durat tantíssims anys és vist com un pes, però també un motor. Hi ha passat tantes coses, en aquestes cases, que el temps és gairebé com un riu. Pots notar l'empenta de tantíssima gent al mateix lloc on vius ara" (*Ara*, 21-11-2020). El paper que assumirà la Mar al final de la novel·la, ara ja amb estudis però també amb els poders heretats de l'avi, serà el de donar continuïtat i sentit a tota la història anterior d'un lloc concret que és el que l'obra ens presenta, però que podria ser perfectament qualsevol altre. I el paper de la literatura de Francesc Serés és el de deixar-ne constància. Una altra novel·la, doncs, que de "rural" no en té res.

www.cooperativa70.coop

C. Font i Boet, 7 08140
Caldes de Montbui
Tel.: 93 865 45 30
A/e. coop70@cooperativa70.coop